
До проблеми гендерної рівності і правового становища жінки в сучасній Китайській Народній Республіці

Надія Стеньгач

кафедра теорії держави і права, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

ORCID 0000-0001-7011-4263

Для цитування цієї статті:

Стеньгач Надія. До проблеми гендерної рівності і правового становища жінки в сучасній Китайській Народній Республіці. *International Science Journal of Jurisprudence & Philosophy*. Vol. 2, No. 1, 2023, pp. 13-23. doi: 10.46299/j.isjpp.20230201.02.

Надійшла до редакції: 17 листопада 2022 р.; **Схвалено:** 24 листопада 2022 р.;

Опубліковано: 01 лютого 2023 р.

Анотація: Китай є країною, що розвивається, з найбільшим населенням у світі. Із загальної чисельності населення 1,3 мільярда жінки становлять близько половини. З моменту заснування КНР в 1949 році, особливо після ухвалення політики реформ наприкінці 1970-х років, поряд з безперервним зростанням економіки Китаю, жінкам надається більше гарантій реалізації рівних прав та можливостей з чоловіками. Держава постійно активізувала свої зусилля щодо розробки, перегляду та забезпечення дотримання відповідних законів та постанов для захисту законних прав та інтересів жінок. Проведено низку заходів щодо забезпечення рівних можливостей працевлаштування жінок і чоловіків, спільного використання економічних ресурсів та результатів соціального розвитку. За останні кілька років китайський уряд сформулював і проводив політику підтримки, що заохочує жінок до відкриття бізнесу за власною ініціативою, та надавав їм пільги при наданні субсидій на професійну підготовку та гарантованих кредитів. Також уряди всіх рівнів прийняли безліч сприятливих для жінок умов, таких як створення робочих місць у сфері громадського добробуту, відкриття центрів служби зайнятості, моніторинг дискримінації за ознакою статі щодо жінок при працевлаштуванні та допомогу жінкам знайти роботу. У Законі про шлюб 2001 року підтверджено основний принцип рівності між чоловіками та жінками, підкреслено рівний статус чоловіка та дружини та їх рівні права та обов'язки у шлюбі та сім'ї, додано статті про заборону домашнього насильства та двоєженства з метою захисту прав жінок. У той же час уряд чудово усвідомлює, що в процесі реструктуризації економіки Китай стикається з новими ситуаціями та проблемами у гендерній рівності та правовому розвитку жінок. Китайські жінки стають все більш диверсифікованими за своїм соціальним статусом, а отже, розрізняються і їхні потреби в засобах існування, розвитку та захисту своїх прав та інтересів. В наявності явний дисбаланс у розвитку жінок різних регіонів, соціального статусу та груп; застарілі умовності та звичай нерівності між чоловіками та жінками, успадковані з історії та культури Китаю, ще не повністю викоринені.

Ключові слова: гендерна рівність, права жінки, дискримінація, соціальний захист, працевлаштування, сім'я.

---

1. Вступ

Після трьох десятиліть комунізму, за якими були три десятиліття економічного лібералізму, китайське суспільство багато в чому залишається дуже прив'язаним до своїх

соціальних і сімейних традицій. Проте останніми роками КНР продемонструвала чудову здатність адаптуватися до процесу глобалізації, в якому зараз бере участь. Оскільки їх може виявитися важко інтерпретувати, перетворення, які торкнулися Китаю з 1980-х років, іноді викликають подив. Не завжди легко провести різницю між змінами, що є частиною спадкоємності давніх соціальних практик, та іншими, іноді раптовими, які зрештою виявляються випадковими. До того ж аналіз соціальних, як і економічних і політичних перетворень, буває іноді настільки тонким, що цілком справедливо призводить до висновку про існування парадоксу.

Ставлення китайського суспільства до жінок, яке також демонструє свою частку парадоксів, свідчить про цю двоїстість, яка сама по собі тим більше складна, що вона залишається зазначеною пошуком рівності між статями, що переважали під час комуністичної епохи. Тим не менш, розуміння та вимір змін у статусі жінок після економічних реформ залишається важливим, якщо ми хочемо прийти до більш глобального розуміння сучасного китайського суспільства, його уявлень та змін, які воно переживає. Насправді місце, відведене жінкам, яке вимірюється різними показниками, що стосуються освіти, зайнятості, демографії та здоров'я, є загалом надійним індикатором радикальних змін, які зачіпають суспільство.

2. Об'єкт і предмет дослідження

Об'єктом даної статті є правове становище жінок в сучасній Китайській Народній республіці,

Предметом – проблема гендерної рівності у ній.

3. Методи досліджень

У процесі дослідження використовувались методи : історико-правові, статистично-порівняльні і соціологічного моделювання для вивчення масових і повторюваних феноменів.

4. Мета та задачі дослідження

Мета цієї статті полягає в тому, щоб, з одного боку, з'ясувати правове становища китайських жінок через призму демографічних, економічних та соціальних перетворень на початку XXI століття, а з іншого боку, проаналізувати парадоксальні наслідки цих переходів, беручи до уваги увагу розмаїття реальностей, з якими стикаються жінки.

5. Аналіз літератури

Стаття ґрунтується в основному на часткових результатах трьох досліджень соціального статусу жінок (Zhongguo funü shehui diwei chouyang diaocha), проведених спільно Федерацією китайських жінок і Національним бюро статистики у 1990, 2000 та 2010 роках. опитування (тут згадуються як ACWF-1990, ACWF-2000 та ACWF-2010), організовані з конкретною метою вимірювання нерівності між статями та гендерних відмінностей, малюють широку картину соціальних реалій, з якими стикаються китайські жінки протягом останніх двох десятиліть. Також були використані дані досліджень європейських науковців : М. Вайта, К. Джонсон, Дж.Барнетта, Е. Перрі, М. Шелдена і К.Робертса, які в своїх працях висвітлювали ті чи інші проблеми правового становища жінок в сучасному Китаї.

6. Результати досліджень

Китай є однією з країн світу, що розвиваються, в якій вимоги емансипації жінок і боротьба за рівність між статями є одними з найдавніших політичних проблем – перші рухи за права жінок відносяться до середини дев'ятнадцятого століття – і, найочевидніше, сьогодні. Вже в 50-х роках було організовано конкретні дії на користь розвитку жіночої праці поза домом та рівноправності подружжя в сім'ї. [1, с.3] Китай також був однією з перших країн, що у 1980 році ратифікували Міжнародну конвенцію Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW). [2]

Завдяки Конституції 1954 р., а потім Конституції 1982 р., закон надає чоловікам і жінкам рівні права: «Жінки мають рівні з чоловіками права у всіх сферах політичного, економічного, культурного та суспільного життя, включаючи сімейне життя».[3] Ця рівність прав і боротьба з дискримінацією, крім того, регулярно підтверджувалися, головним чином у наступних законах про шлюб, у «Законі про захист прав та інтересів жінок» (1992 р.) та «Законі про материнство та дитину» (1994). [4,с.15-19]

Але міжнародні ініціативи на підтримку автономії жінок та рівності між статями пов'язані з цією великою мобілізацією з боку Китаю. Зокрема, китайський уряд швидко зрозумів, що легітимність країни в перших рядах світових держав залежить від дотримання нею важливих міжнародних принципів, особливо тих, що стосуються прав жінок, і що важливо підтримувати прагнення гендерної рівності для забезпечення гармонійного, сталого розвитку в рамках процесу глобалізації. Крім того, в 1990-х роках влада визнала, що деякі жінки залишилися осторонь процесу модернізації і що після економічних реформ їхнє становище стало дуже нерівномірним, залежно від місця їхнього проживання та їхнього соціального стану, особливо, щодо їхніх потреб з погляду засобів для існування, а також розвитку та захисту їхніх прав та інтересів. [5] Тому китайський уряд швидко підтримав Міжнародну конференцію Організації Об'єднаних Націй з народонаселення та розвитку (Каїр, 1994 р.) і Всесвітню конференцію із становища жінок (Пекін, 1995 р.), яка ознаменувала собою вирішальний крок у поліпшенні становища жінок у світі. [6] З того часу права та інтереси жінок та їхня рівність з чоловіками постійно перебували на політичному порядку денному, зокрема, завдяки трьом послідовним програмам розвитку жінок (Чжунго фуню фачжан ганьяо), запущеним з 1995 року. [6] Нарешті, політична мета скорочення соціальної та економічної нерівності, яка з 2000-х років стала важливим елементом розвитку «гармонічного суспільства» (hexie shehui), також можуть принести користь жінкам, зокрема, шляхом забезпечення суворішого застосування законів, що захищають їх, і полегшення доступу до охорони здоров'я, освіти, соціального забезпечення, працевлаштування і т. д. [7]

Позиція китайського уряду щодо прав жінок і рівності між статями, однак, не поклала кінець традиційним стереотипам про роль і обов'язки чоловіків і жінок у сім'ї та суспільстві — далеко не так — або часто вельми нерівним ситуаціям, що породжуються цими стереотипами, зокрема, після економічних реформ. У 1994 р. в документі Державної ради говорилося: «Китай підтримує принцип рівності статей, викладений у Статуті Організації Об'єднаних Націй, і обіцяє дотримуватись його. Уряд переконаний, що рівність між статями стане реальністю тією мірою, якою жінки зможуть брати участь у розвитку як рівноправні партнери чоловіків». [5] Однак через десятиліття китайський уряд визнав, що «між регіонами, як і раніше, різне ставлення до чоловіків та жінок можна легко побачити у багатьох сферах суспільства. У Китаї зберігається нерівність між статями не лише щодо доступу до освіти, зайнятості та охорони здоров'я, а й у питаннях спадкування, заробітної плати, політичного представництва та прийняття рішень у сім'ї. [8]

Освіта вважається одним із факторів, що покращують становище жінок, оскільки вона сприяє зниженню народжуваності і спонукає їх краще дбати про своє здоров'я. Насамперед, полегшуючи доступ до гідних, добре оплачуваних професій, вона сприяє їхній економічній емансипації, а в процесі, оскільки змінює владні відносини з чоловіками, їхню емансипацію в

сім'ї. З цієї точки зору останніми роками досягнуто великого прогресу. По-перше, поширення початкової освіти серед молодого покоління значно скоротило частку жінок (18–64 роки), які не мають освіти. У 2010 р. цей показник знизився до 6,6% у сільській місцевості та до 3,5% у міській місцевості. Поліпшення також можна побачити у доступі до середньої та вищої освіти, зокрема, потроєння у період з 1990 по 2010 рік частки жінок, які отримують цей тип освіти у сільській місцевості, та подвоєння частки жінок у містах. [9, с.303-304]

Хоча у східних містах Китаю молоді люди обох статей тепер мають доступ до освітніх ресурсів на рівноправній основі, зберігаються значні географічні відмінності, особливо в сільській місцевості. У 2010 році, наприклад, у центрі та на заході країни сільські жінки відвідували школу в середньому всього 6,8 року, що на 2,2 роки менше, ніж жінки, які проживають у сільських районах муніципалітетів Пекіна та Тяньцзіня. [9, с.305] Правильно те, що в сільській місцевості не завжди усвідомлюють додаткову цінність освіти, особливо для дівчаток, тим більше, що невід'ємні витрати стали непомірно високими для багатьох сімей після реформи системи освіти у 1980-х роках. Як правило, сімейні очікування щодо дівчат залишаються нижчими, ніж щодо хлопчиків, хоча розрив між статями з цієї точки зору звужується. Дослідження ACWF-2000 дійсно показує, що ранній вихід зі школи за рішенням батьків частіше у дівчаток (36,8%), ніж у хлопчиків (27,9%). Хоча фінансові труднощі залишаються важливою причиною раннього відходу зі школи як для хлопчиків, так і для дівчаток (відповідно для 69,8 і 68,1%), більше батьків вважають освіту непотрібною для дівчаток (з них 9,1%, а серед хлопчиків - 3,5%). [9, с.307]

Зайнятість китайських жінок також зазнала серйозних змін за останні 20 років, але в набагато менш сприятливому для них ракурсі. Хоча дані обстежень становища жінок нечисленні, частково доповнені даними переписів, вони показують, що рівень зайнятості жінок, як і раніше, залишається одним із найвищих у світі. Загалом по країні майже три жінки з чотирьох працюють. І це дуже високий рівень, якщо розглядати ситуацію в інших великих країнах регіону. В Індії, наприклад, офіційно працевлаштовано трохи більше однієї жінки з трьох, а в Японії, Республіці Корея та на Філіппінах - менше однієї з двох. [10, с.165]

Але відносна перевага китаянок, схоже, не встановлена назавжди. Справді, як і у випадку з чоловіками, хоч і меншою мірою, рівень зайнятості жінок значно знизився з 1990-х років, переважно у містах. Міські жінки, що особливо постраждали від звільнень після розформування робочих місць у 1990-х роках і вважають, що знайти нову роботу важче, ніж чоловікам. У деяких регіонах ситуація ще більш кричуща. 2005 року відсоток зайнятих жінок упав до 45 відсотків у Цзиліні, тоді як серед жінок у містах Хейлунцзян цей показник становив 35 відсотків. Хоча ця тенденція не повністю обійшла стороною сільських жінок, їхня ефективна участь в економічній діяльності (в основному в сільському господарстві), як і раніше, набагато вища (82 відсотки у 2010 році), ніж у містах. Таким чином, розрив між міськими районами та сільською місцевістю збільшується, що підкреслює вплив реорганізації та приватизації китайської економіки, особливо у промисловому секторі, на зайнятість жінок у містах. [11, с.1547-1550]

Загалом, хоча рівність із чоловіками так і не було досягнуто навіть у колективістський період, 25% китаянок з 1950-х років здобули велику економічну незалежність і більшою мірою є господарями свого особистого та професійного вибору. Зокрема, після реформ їм було запропоновано нові можливості, в основному в результаті буму вищої освіти для деяких, що дозволило їм отримати роботу, яка потребує більш високої кваліфікації та більш оплачувану, ніж у минулому. Навіть з'являється жіноча еліта, втілена насамперед у мікрокосмі жінок-підприємців, чий соціальний успіх став одним із символів китайського економічного буму. Крім цього явища, економічні реформи загалом завдали шкоди жінкам, зокрема, з двох причин. З одного боку, тому що вони в даний час більшою мірою, ніж чоловіки, схильні до економічної незахищеності (пов'язаної в основному з безробіттям, труднощами в пошуку нової роботи і частішим примусовим достроковим виходом на пенсію), а з іншого - через дискримінацію за статевою ознакою. Ринок праці, який став

висококонкурентним, зараз резервує левову частку за чоловіками. Багато пропозицій про роботу зарезервовані для чоловіків до 30 років, у два рази більше жінок (10 відсотків проти 4,5 відсотків чоловіків), заявили про своє безробіття або були жертвами дискримінації на робочому місці. Для 70 відсотків жінок у такій ситуації причинами було названо несправедливе звільнення, в основному у зв'язку із заміжжям або вагітністю, відсутність просування по службі за гендерною ознакою, нижча, ніж у чоловіків, заробітна плата за виконання тієї ж роботи, регулярна зневага відображається по відношенню до них на робочому місці. [11, с.1541-1542] Незахищеність жінок на ринку праці цілком логічно робить їх більш уразливими з економічної точки зору, оскільки, хоча переважна більшість чоловіків у віці 45–59 років (87,1 відсотка), як і раніше, живуть на доходи, одержувані від роботи, це стосується лише 65 0% чоловіків. Кожен п'ятий (19,6%) матеріально залежить від сім'ї проти 4,7% чоловіків. [11. с.1556]

Хоча комуністична влада сприяла працевлаштуванню жінок поза домом, вона не поклала край соціальним забобонам, згідно з якими в професійному плані жіночі навички цінюються нижче, ніж чоловічі. У 2000 р. третина опитаних (33,3 % жінок і 34,0 % чоловіків) не спростували традиційні уявлення, згідно з якими «чоловік сильний, жінка слабка» (нан цянь нуо) або «чоловічі здібності від природи перевершують жінок» (Nanxing nengli tiansheng bi nüxing qiang). [12] Незалежне дослідження (2009 р.) підтвердило поширеність такого способу мислення, показавши, що третина опитаних (37 відсотків чоловіків та 33 відсотки жінок) вважають, що якщо у жінок менше кар'єрних перспектив, то це тому, що у них обмежені особисті навички, ще третина (32 відсотки чоловіків та 28 відсотків жінок) пов'язують це з недостатньою фізичною витривалістю, а чверть (22 відсотки чоловіків та 28 відсотків жінок) вважають, що жінки менш віддані своїй роботі та кар'єрі. [2] Опитування також показало, що більшість опитаних жінок (77,6 відсотка) вважають, що можливості працевлаштування для чоловіків та жінок нерівні, і чоловіки поділяють цю думку, але меншою мірою (66,4 відсотка). [2] Крім того, незважаючи на збереження нерівності в оплаті праці, на запитання «Якщо чоловік і жінка виконують однакову роботу, але чоловікові платять більше, як Ви оцінюєте ситуацію?», 20,5% чоловіків відповіли, що це було «дуже звичайним або цілком природним » (проти 7,9% жінок), 41,8% вважали його «несправедливим, але прийнятним» (проти 40,6% жінок) і лише 20,0% вважали його «несправедливим та неприйнятним» (42,9% жінок). [2]

Китайське суспільство продовжує приписувати чоловікам і жінкам різні та чітко визначені ролі та сфери впливу. Однак, ця дихотомія майже ніколи не піддається сумніву. Дійсно, більшість опитаних (61,6% і 54,8% відповідно у 2010 р.) продовжують вважати, що «чоловіки звернені до суспільства, жінки присвячують себе сім'ї. [12] Однак найдивовижнішим є те, що відданість цій концепції зросла за останнє десятиліття як серед жінок, так і серед чоловіків. Відповідно до попереднього твердження, але так само несподівано зростає прихильність ідеї про те, що для жінок «хороший шлюб кращий, ніж кар'єра». Це переконання, що поділяється в даний час майже половиною жінок (48,0% у 2010 р., тобто на 10% більше, ніж у 2000 р., і 40,7% чоловіків), свідчить про інтернаціоналізацію чоловічого домінування жінками, що глибоко вкорінилася, навіть більшою мірою, ніж чоловіками. Більше того, це підтверджує той факт, що на відміну від західних суспільств, де жіноча робота поза домом все частіше оцінюється нарівні з чоловічою як цінніша, ніж робота по дому, ця тенденція не спостерігається в Китаї. [12]

Ця нерівність між статями щодо рівня доходу та робочого часу в основному обумовлена типом зайнятості, при цьому більшість жінок зайняті на некваліфікованій, низькооплачуваній роботі в сільському господарстві, виробництві, транспорті, магазинах чи сфері послуг. Фемінізація сільськогосподарської робочої сили, зокрема, частково пояснює ці зростаючі відмінності у доходах: у 2000 році 82,1 відсотка сільських жінок були зайняті повний робочий день у сільському господарстві (порівняно з 64,7 відсотками чоловіків). [13]

Приватне життя — це місце, де, безперечно, навіть більшою мірою, ніж у суспільному житті, еволюція статусу китаянок має амбівалентний характер. У багатьох відношеннях, особливо в тому, що стосується їх репродуктивного здоров'я контролю за їхньою фертильністю та участі у прийнятті важливих рішень у домашньому господарстві, їхнє загальне становище, безсумнівно, покращилося.

Загалом китаянки висловлюють високий рівень задоволеності своїм становищем у домогосподарстві (у 2010 р. 85,2% з них заявили, що задоволені або дуже задоволені в цьому аспекті) та різною роллю чоловіків та жінок. Проте частина цих жінок (а всього чверть опитаних у тому ж опитуванні: 24,7%) заявили, що вони були жертвами домашнього насильства, тобто словесного та/або фізичного насильства, а також обмеження особистої свободи, економічного контролю та/або примусових сексуальних відносин. [14] Інші показники, отримані в результаті опитувань ACWF, також показують, що ролі подружжя залишаються глибоко гендерними і що жінки багато в чому явно залишаються під контролем своїх чоловіків. Зокрема, їхня участь у прийнятті внутрішніх рішень, хоча й активніша в останні роки, не завжди носить автоматичний характер. У 2010 р. три заміжні жінки з чотирьох брали участь у прийнятті важливих для домогосподарства рішень щодо банківських кредитів або фінансових вкладень (74,7% порівняно з 50,5% у 1990 р.), і еквівалентний відсоток мав право голосу при прийнятті рішення про купівлю або побудувати сімейний будинок (74,4% проти 65,6% 1990 р.). [14] Проте, лише одна жінка із семи (13,2% у 2010 році) була самостійною домовласницею (вчетверо менше, ніж чоловіки: 51,7%), а кожна четверта (28,7%). 0 відсотків) перебувала у спільній власності з чоловіком (порівняно з 25,6 відсотками чоловіків).[] Аналогічна нерівність спостерігається і між самотніми людьми обох статей за цим аспектом: один холостяк із п'яти (21,8%) має власний будинок у порівнянні з однією незаміжною жінкою із 15 (6,9%). [14]

Такий стан справ пов'язаний, з одного боку, зі згаданою вище нерівною заробітною платою чоловіків і жінок, що явно дає їм нерівний доступ до фінансових ресурсів та майна, а також із соціальним тиском, що чиниться на людей з метою купівлі житла, яке менше для жінок, ніж чоловікам. З іншого боку, це свідчить про постійно сильний вплив патріархальних традицій, що незмінно сприяють чоловічій лінії і продовжують впливати на сімейні звичаї, особливо щодо спадщини. Наприклад, право жінок на успадкування нарівні з чоловіками, хоч і закріплене в китайському законодавстві, все ще далеко не поширене і навіть не є загальновизнаним. Опитування ACWF-2000 показує, що тільки одна людина з приблизно чотирьох (23,6 відсотка жінок та 28,1 відсотка чоловіків у порівнянні з 16,2 відсотка та 21,5 відсотка відповідно десятьма роками раніше) вважає, що одружені брати та сестри мають рівне право на спадщину. При цьому настільки ж мала частка виступає за те, щоб дитина брав прізвище матері: 34,2% жінок у 2000 р. (подвоєння показника 1990 р., ті самі 17,1%) і 21,2% чоловіків. [2]

Ці різні результати підтверджують інтерналізацію гендерних ролей, що глибоко вкоренилася, в китайських сім'ях і їх мовчазне прийняття більшістю жінок і чоловіків. Наприклад, розподіл домашньої праці залишається дуже нерівним навіть у домогосподарствах, де працюють і чоловік, і дружина. У 2010 р. середній час щоденної роботи працюючої жінки по дому був у 2,5–3 рази більший, ніж час, що витрачається чоловіками. Однак більшість одружених чоловіків і жінок майже не заперечували такого поділу завдань. [4, с.196] Загалом, роль чоловіка як економічної опори сім'ї та роль дружини як зосередженої на домашніх і домашніх завданнях залишаються міцно закріпленими не тільки в подружніх практиках, а й у очікуваннях, які подружжя покладає одне на одного. Таким чином, ці диференційовані очікування можуть пояснити нерівний доступ чоловіків і жінок до освітніх, фінансових та успадкованих ресурсів, що увічне гендерні відмінності. Коли робочих місць не вистачає, сімейний арбітраж зазвичай віддає перевагу роботі чоловіка та жертвує роботою жінки, чий внесок у сімейний дохід, як правило, вторинний. Таким

чином, жінки двічі конкурують із чоловіками за роботу: один раз на ринку праці, а вдруге - вдома.

Закріплення гендерних ролей у китайських домогосподарствах також пов'язане з незмінно високою цінністю материнства, незважаючи на різке падіння народжуваності за останні кілька десятиліть. Однак вважається, що низька народжуваність сприяє емансипації жінок, з двох основних причин. По-перше, тому що це механічно знижує ризики, пов'язані з вагітністю, і, отже, покращує їхнє здоров'я і знижує їхню материнську смертність, а по-друге, тому що це визнано полегшуючим здійснення діяльності поза домашньою сферою. Вільні від обмежень, пов'язаних із турботою про велику сім'ю, жінки теоретично доступніші для здійснення професійної діяльності, що, у свою чергу, дає їм доступ до більшої економічної та домашньої автономії. Після чотирьох десятиліть контролю над народжуваністю Китай відзначився щодо цього. Нині народжуваність тут досягла порівнянного чи навіть нижчого рівня, ніж у найбільш розвинених країнах (близько 1,4–1,5 дитини в середньому в Китаї 2010 р., 60 порівняно з 2,3 1990 р. та майже шістьма) 1970 р.). [2] Проте зниження народжуваності не супроводжувалося зростанням числа працюючих жінок, а навпаки. Рівень зайнятих жінок, з одного боку, внаслідок його вже виключно високого рівня у 1970-ті роки і, отже, обмеженого потенціалу зростання, перешкоджав дії ефекту негативної кореляції, який зазвичай спостерігається між цими двома явищами. З іншого боку, вплив падіння народжуваності на зайнятість жінок було значною мірою врівноважено лібералізацією ринку праці та відмовою держави від турботи про дітей з різким зростанням витрат на виховання дітей, особливо у питаннях догляду за дітьми, охорони здоров'я та освіти, що робить примирення сім'ї та професійної життя все більш важким і дорогим. Більше того, програма планування сім'ї, як і раніше, накладає серйозні обмеження на жінок (зокрема, обов'язкові протизаплідні засоби та відмова від особистих бажань мати дітей), тим самим обмежуючи їхні можливості на індивідуальному та сімейному рівні. [10, с.170]

Китайська культура здавна надавала більшого значення чоловічому статі, зокрема у дитинстві. Справді, кожен аспект китайського патріархату заохочує перевагу хлопчиків, які у соціальних уявленнях зберігають монополію різні сімейні обов'язки. Джерело гордості та громадського визнання від самого народження, дорослі хлопчики гарантують збереження сімейної лінії, турботу своїх батьків у старості та передачу сімейного майна. Ось чому в різні періоди китайської історії, коли соціально-економічні умови були такі, що сім'ї більше не могли задовольняти потреби всіх своїх дітей і були змушені обмежувати їх кількість, вони віддавали перевагу синам дочок, створюючи дефіцит молодих дівчат. , особливо у дев'ятнадцятому столітті та першій половині двадцятого століття. [10, с172-174]

Китайське суспільство увічне чоловічий архетип, наділений соціальними ролями та навичками, яким, згідно з аналогічною жіночою архетиповою схемою, дівчатка не можуть відповідати, що виправдовує традиційну перевагу сина. Отже, поки народжуваність залишається суворо обмеженою, дівчатка стають небажаними з тієї простої причини, що вони позбавляють своїх батьків сина, якому і з матеріального, і з символічного погляду немає рівних. Однак, крім суворого обмеження народжуваності, введеного з 1970-х років, поведінка змінилася. Бажання мати дитину все частіше і частіше зіставляється з економічним тягарем, який постійно зростає, який це лягає на сім'ю, тому сьгоднішні пари спонтанно заводять менше дітей. Тим не менш, оскільки пари продовжують віддавати перевагу хлопчикам, багато дівчаток відсіваються ще до народження шляхом селективного абортів. [12] За останні 30 років їхня частка значно зменшилася порівняно з хлопчиками і ситуація продовжує погіршуватися. У 2010 р. на кожні 100 дівчаток у віковій групі до 15 років припадало 118,0 хлопчиків (проти 108,5 у 1990 р. та 113,6 у 2000 р.), тобто частка приблизно на 15% вище за норму. [12] Дівчаток у Китаї народжується менше, і дівчатка, як правило, не виживають так довго, як могли б, через загальний стан здоров'я та соціально-економічні умови.

Нерівність між статями щодо доступу до медичного обслуговування для дуже маленьких дітей в даний час така, що Китай став однією з небагатьох країн світу, в яких смертність дівчат віком до одного року вища, ніж смертність хлопчиків. [12] Нижчий рівень вакцинації, більш тривала затримка звернення за медичною допомогою у разі хвороби, менше звернення до лікарні у разі потреби... у багатьох сільських районах, коли син хворий, батьки зазвичай реагують швидше та витрачають значні ресурси на його лікування. Однак, коли дочка хворіє, вони не наважуються звернутися до лікаря чи відвезти дитину до лікарні та в середньому витрачають на охорону здоров'я менше, ніж на сина. Погіршення стану системи охорони здоров'я після економічних реформ у цій галузі спрацювало проти дівчаток, особливо у сільських районах, де доступ до інфраструктури охорони здоров'я залишається складнішим, ніж у міських районах. [13] Цей внесок, очевидно, є непрямим, але немає жодних сумнівів у тому, що збільшення витрат на охорону здоров'я змусило найбідніші домогосподарства зробити розрахунок витрат/вигод, перш ніж звертатися за медичною допомогою для дитини, що її стать приймається до уваги при прийнятті рішення, та навіть те, що нехтують деякими елементарними запобіжними заходами як у плані профілактики, так і в плані лікування. Таким чином, повільне поліпшення виживання дітей у період з 1970-х по 2000-і роки супроводжувалося відмінностями, що постійно збільшуються, на шкоду дівчаткам. У 2005-2010 роках, за даними ООН, смертність дітей до першого дня народження становила 18,0 проміле для хлопчиків та 26,8 проміле для дівчаток. [13] Однак, якби батьки дбали про своїх дочок так само, як і про синів, ця цифра могла б бути зменшена вдвічі. Таким чином, щороку в 1990-х роках близько 110 000 маленьких дівчаток ставали жертвами передчасної смерті до першого дня народження, до яких слід додати від 500 до 600 000 зародків жіночої статі на рік, жертв селективних абортів за той же період. [13]

Внаслідок цього Китай став однією з рідкісних країн у світі, де більше чоловіків, ніж жінок. Після Індії (106,4 чоловіків на 100 жінок у 2011 р.) вона має найвище співвідношення статей у світі: 104,9 у 2010 р., 71 у той час як середній світовий показник (за винятком Китаю та Індії) становив 98,5 [14] Цей демографічний надлишок чоловіків створює досі безпрецедентна ситуація в задокументованій історії людських популяцій, як за своїми масштабами, так і за тривалим впливом на структуру та чисельність населення. Зокрема, надлишок чоловіків, зареєстрований сьогодні, особливо щодо дітей, матиме прогресивні наслідки для дорослого населення з його старіння. Наприклад, кількість чоловіків на 100 жінок серед 30-39-річних перевищить 117 у 2050 р., тобто на 13 пунктів більше, ніж у 2010 р. За офіційними оцінками, очікується, що надлишок чоловіків серед молодих людей шлюбного віку досягне 24-30 мільйонів у 2025 році. [14]

Найближчим наслідком цього чоловічого надлишку буде дефіцит потенційних дружин на шлюбному ринку, оскільки чоловіків шлюбного віку буде значно більше ніж жінок у тій самій ситуації. За логікою речей, різниця супроводжуватиметься збільшенням невиборного холостяцького життя і збільшенням різниці у віці між подружжям, при цьому неодружені чоловіки звертатимуть увагу на молодших потенційних дружин або будуть змушені довше чекати, перш ніж одружитися. Створюючи більший попит чоловіків на дружин, це може також вплинути на подружню мобільність і призвести до збільшення кількості розлучень. Нарешті, дефіцит жінок також міг супроводжуватися розвитком шлюбної міграції як усередині Китаю, так і з сусідніх країн, зокрема В'єтнаму. [14] У довгостроковій перспективі, якщо народжуваність залишиться стабільною, нестача жінок і, отже, матерів призведе до зниження народжуваності і, отже, уповільнення зростання населення.

7. Перспективи подальшого розвитку досліджень

У ситуації, коли дорослих жінок у найближчому майбутньому буде менше, ніж дорослих чоловіків, виникають різні питання. Хоча демографічний надлишок чоловіків є прямим наслідком низького статусу жінок у китайському суспільстві, одне з таких питань стосується

того, як це може розвиватися. Чи може відносне скорочення кількості жінок збільшити їхню здатність приймати рішення та вести переговори у парі та сім'ї? Чи може це послабити гендерні ролі в сім'ї та суспільстві чи, навпаки, посилити їх? Зрештою, чи це могло сприяти підвищенню їхнього статусу чи, навпаки, призвести до його погіршення? У ситуації, коли існує відносна нестача потенційних дружин, шлюб, за загальним визнанням, може стати фактором соціальної мобільності, оскільки жінки, які бажають вийти заміж, матимуть ширший вибір чоловіків і, отже, будуть схильні надавати перевагу чоловікам із вищого соціально-економічного становища.

Інша невизначеність стосується впливу нестачі жінок на самих чоловіків. Зокрема, збільшення холостяцького віку, якщо воно небажане, може бути незначним для відповідних чоловіків. Дійсно, у Китаї надається велике значення шлюбу, і більшість молодих людей продовжує думати, що коли люди досягнуть повноліття, вони повинні одружуватися, настільки, що: «в очах більшості китайців неодружений чоловік не є ні справді дорослим, ні справжнім чоловіком». [15, с.23] Тому соціальні норми все ще сильно впливають на поведінку. У 2010 році у віці 30 років вісім чоловіків (81,9 відсотка) і дев'ять жінок (91,2 відсотка) з десяти одружилися [15, с.23] Суспільство залишається пронизаним конфуціанськими традиціями, які надають особливого значення продовженню роду та синівській шанобливості. Однак остання може існувати лише через шлюб і народження нащадків, які зазвичай розглядаються як важливі етапи в житті як жінок, так і чоловіків. Крім того, шлюб уможлиблює увічнення патрилійних традицій, а також встановлення нових сімейних зв'язків, які є корисними для розвитку соціальних та економічних мереж. Китайське суспільство майже не пропонує альтернатив шлюбу. Неодружене співжиття, яке все ще є дуже рідкісним, зазвичай є лише попереднім до формального союзу, і цілібату надається дуже мало значення. [15, с.24] Таким чином, гетеросексуальні та моногамні шлюби продовжують обумовлювати доступ до різноманітних сімейних і соціальних прерогатив, позначаючи дихотомію між одруженими та неодруженими дорослими.

Отже, чисельний дисбаланс між статями може вплинути на статус жінок і гендерні стосунки кількома способами. Залишається побачити, як у цьому контексті чоловікам і жінкам вдасться, з одного боку, утримати прогрес, досягнутий на сьогоднішній день у сфері рівності між статями, а з іншого – внести зміни в соціальні норми, особливо ті, що регулюють сексуальну поведінку та гендерні ролі в парі.

8. Висновки

Незважаючи на те, що китайські жінки явно отримали більше прав з 1950-х років, зокрема, завдяки розвитку освіти та послідовним законам, які захищають їхні права та інтереси, їхня рівність з чоловіками все ще далека від ідеальної. Поряд із незаперечним прогресом у їхньому доступі до освіти, вони страждають від дедалі більшої незахищеності у сфері зайнятості внаслідок як скорочення доступних для них робочих місць, так і зростання нерівності між чоловіками та жінками в оплаті праці. У середині пари, хоча стосунки між чоловіком і дружиною залишаються зосередженими на шлюбі та репродукції, жінки часто залишаються залежними від чоловіків як на економічному рівні, так і щодо прийняття рішень. Нарешті, з суто демографічної точки зору, становище дівчат є одним із найгірших у порівнянні з хлопцями. Ці неоднозначні події становлять головний парадокс китайського суспільства на його шляху до модернізації. Загалом статус китайських жінок залишається нижчим за статус чоловіків, особливо в суспільному житті.

Список використаних джерел:

- 1) Whyte, M.K. (2005) Continuity and Change in Urban Chinese Family Life . The China Journal, 53, 9 – 33. <https://doi.org/10.2307/20065990>

2) ACWF-2000, “Di er qi Zhongguo funü shehui diwei chouyang diaocha zhuyao shuju baogao” (Executive Report of the second sample survey on Chinese Women’s Social Status), 2001.; ACWF-2010, “Di san qi Zhongguo funü shehui diwei diaocha zhuyao shuju baogao” (Executive Report of the third sample survey on Chinese Women’s Social Status), Funü yanjiu lun cong, Vol. 6, No. 108, 2011, pp. 5 15. The data from ACWF-1990 referred to here is taken from ACWF-2000. Available at: <https://vdoc.pub/documents/analysing-chinas-population-social-change-in-a-new-demographic-era-640o3nggu630>

3) Excerpt from Article 48 of the 1982 Constitution of the People's Republic of China (1982) Available at: [/https://chinahelp.me/information/konstitutsiya-kr-1982-g-s-izm-1988-1993-1999-2004-gg](https://chinahelp.me/information/konstitutsiya-kr-1982-g-s-izm-1988-1993-1999-2004-gg)

4) Johnson, K.A. (1983) Women, the Family and Peasant Revolution in China. Chicago : UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS, 292. Available at: <https://press.uchicago.edu/ucp/books/book/chicago/W/bo5975509.html>

5) All-China Women’s Federation. (2000) Available at: [/ https://www.un.org/en/conferences/women](https://www.un.org/en/conferences/women)

6) Chapter 4 of the Action Program adopted during the Cairo International Population Conference in 1994 begins thus: “The emancipation and empowerment of women and improvements in their political, social, economic and health status is an end in itself”; “The fundamental rights of women and girls are inalienable and indivisible from the universal rights of Man” (Extract from the Action Program of the 4th World Conference on Women held in Beijing, 15 September 1995). Available at: [/ https://www.un.org/en/conferences/women/beijing1995](https://www.un.org/en/conferences/women/beijing1995)

7) The member-states of the United Nations agreed on eight essential goals to be reached by 2015. These “Millennium Development Goals” (mdgs) are as follows: to eradicate extreme poverty and hunger; to achieve universal primary education; to promote gender equality and empower women; to reduce infant mortality; to improve maternal health; to combat HIV/AIDS, malaria, and other diseases; to ensure environmental sustainability; to develop a global partnership for development. Available at: [/ https://www.un.org/millenniumgoals/](https://www.un.org/millenniumgoals/)

8) Program for the Development of Chinese Women. (2010) Available at: www.china.org.cn/english/features/cw/140979.htm (consulted on 25 September 2012).

9) Burnett, J. (2010) Women’s Employment Rights in China: Creating Harmony for Women in the Workplace. Indiana Journal of Global Legal Studies, 2(17), 289 - 318, doi: <https://www.repository.law.indiana.edu/ijgls/vol17/iss2/8/>

10) Perry, E. J., Selden, M. (2010) Chinese society: Change, conflict and resistance . London: ROUTLEDGE, 162-186. <https://doi.org/10.4324/9780203856314>

11) Roberts. C. (2012) Far From a Harmonious Society: Employment Discrimination in China . The Santa Clara Law Review , 4(52), 1531–1560. Available at: <https://digitalcommons.law.scu.edu/lawreview/vol52/iss4/11>

12) Gender Equality and Women’s Development in China. (2012) Available at: <http://www.china.org.cn/english/2005/Aug/139404.htm> (consulted on 25 September 2012).

13) All China Women’s Federation. (2008) Annual Report on Gender equality and women’s development in China. Beijing. Social Sciences Academic Press.. , 409 - 410. Available at: https://www.ohchr.org/sites/default/files/lib-docs/HRBodies/UPR/Documents/Session4/CN/ACWF_CHN_UPR_S4_2009_All-ChinaWomensFederation.pdf

14) Population Census Office and National Bureau of Statistics of China. (2010) Zhongguo 2010 nian renkou pucha ziliao (Tabulation on the Population Census of the People’s Republic of China). Beijing, China Statistics Press. Available at: http://esa.un.org/wpp/unpp/panel_population.htm

15) Attané, I. (2012) Being a Woman in China Today: A demography of gender . China Perspectives. 4, 17-24, <https://doi.org/10.4000/chinaperspectives.6013>

To the problem of gender equality and the legal status of women in the modern People's Republic of China

---

Nadiia Stenhach

candidate of historical sciences, associate professor, Professor of the Department of Theory of State and Law, Khmelnytskyi University of Management and Law named after Leonid Yuzkov, Ukraine
ORCID: 0000-0001-7011-4263

Abstract: China is a developing country with the largest population in the world. Of the total population of 1.3 billion, women make up about half. Since the founding of the People's Republic of China in 1949, especially after the adoption of reform policies in the late 1970s, along with the continuous growth of the Chinese economy, women have been given more guarantees to realize equal rights and opportunities with men. The state has continuously intensified its efforts to develop, review and enforce relevant laws and regulations to protect women's legitimate rights and interests. A number of measures have been taken to ensure equal employment opportunities for women and men, joint use of economic resources and social development results. Over the past few years, the Chinese government has formulated and implemented support policies that encourage women to start businesses on their own initiative, and provide them with incentives in the form of training subsidies and guaranteed loans. Governments at all levels have also adopted many pro-women policies, such as creating public welfare jobs, opening job centers, monitoring gender-based employment discrimination against women, and helping women find work. The Marriage Law of 2001 confirmed the basic principle of equality between men and women, emphasized the equal status of husband and wife and their equal rights and responsibilities in marriage and family, and added articles on the prohibition of domestic violence and bigamy in order to protect women's rights. At the same time, the government is well aware that in the process of restructuring the economy, China faces new situations and challenges in gender equality and the legal development of women. Chinese women are becoming increasingly diversified in terms of their social status, and therefore their needs for means of livelihood, development and protection of their rights and interests also differ. There is a clear imbalance in the development of women of different regions, social status and groups; the outdated conventions and custom of inequality between men and women, inherited from Chinese history and culture, have not yet been completely eradicated.

Key words: gender equality, women's rights, discrimination, social protection, employment, family.
